

AXBOROT-TA'LIM MUHITIDA BAKALAVRIAT TALABALARI O'RTASIDA RAQAMLI MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Maxmudov Abrorjon Zakirovich,
Namangan davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada keltirib o'tilgan nazariy asoslarga tayanib, o'qituvchilar va ta'lim muassasalari bakalavriat talabalarining raqamli madaniyatini shakllantirish uchun samarali strategiya va yondashuvlarni ishlab chiqishi mumkin. Ushbu asoslar axborot-ta'lim muhitida bakalavriat talabalari o'rtasida raqamli kompetensiyalarni, tanqidiy fikrlashni va mas'uliyatli raqamli fuqarolikni rivojlantirishga yordam beradigan tegishli o'qitish usullari, o'quv muhiti va baholash strategiyalarini tanlashga rahbarlik qilishni yoritadi.

Kalit soz'lar: talaba, ta'lim, asos, nazariy, amaliy, axborot-ta'lim muhiti, shakllantirish, raqamli madaniyat.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ КУЛЬТУРЫ СРЕДИ СТУДЕНТОВ В ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация: На основе теоретической базы, представленной в данной статье, преподаватели и образовательные учреждения могут разработать эффективные стратегии и подходы по формированию цифровой культуры студентов бакалавриата. Эти рамки освещают и направляют выбор подходящих методов обучения, среды обучения и стратегий оценки, которые способствуют развитию цифровых компетенций, критического мышления и ответственного цифрового гражданства среди студентов бакалавриата в средах информационного обучения.

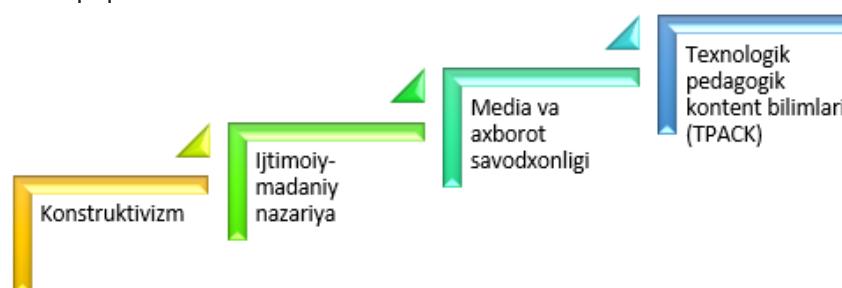
Ключевые слова: студент, образование, основы, теоретическое, практическое, информационно-образовательная среда, формирование, цифровая культура.

THEORETICAL BASICS OF FORMING DIGITAL CULTURE AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE INFORMATION-EDUCATION ENVIRONMENT

Abstract: Based on the theoretical framework presented in this article, teachers and educational institutions can develop effective strategies and approaches to form the digital culture of undergraduate students. These frameworks illuminate and guide the selection of appropriate teaching methods, learning environments, and assessment strategies that promote digital competencies, critical thinking, and responsible digital citizenship among undergraduate students in information-learning environments.

Key words: student, education, basis, theoretical, practical, information-educational environment, formation, digital culture.

Axborot-ta'lim muhitida bakalavriat talabalari o'rtasida raqamli madaniyatni shakllantirish bir qancha nazariy asoslarga asoslanadi. Ushbu asoslar raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish uchun ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirishga rahbarlik qiluvchi kontseptual asosni ta'minlaydi. Mana to'rtta asosiy nazariy asoslar[1]:

1-rasm. Axborot-ta'lim muhitida bakalavriat talabalari o'rtasida raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslar

1. **Konstruktivizm:** Konstruktivizm o'rganish faol jarayon bo'lib, unda o'quvchilar atrof-muhit bilan o'zaro munosabatlari orqali bilim va ma'noni yaratadilar, deb ta'kidlaydi. Raqamli madaniyatni shakllantirish kontekstida konstruktivizm talabalarga yo'naltirilgan ta'lim tajribasining muhimligini ta'kidlaydi. Bu

talabalarni texnologiya bilan faol shug'ullanishga, tengdoshlari bilan hamkorlik qilishga va raqamli tushunchalar va amaliyotlar haqidagi tushunchalarini shakllantirish uchun raqamli resurslarni o'rganishga undaydi[2].

2. Ijtimoiy-madaniy nazariya: Ijtimoiy-madaniy nazariya ta'lim va rivojlanishni shakllantirishda ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va madaniy kontekstlarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Raqamli madaniyatni shakllantirish kontekstida ushbu nazariya raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishda tengdoshlar bilan hamkorlik, murabbiylik va o'quv yordamining rolini ta'kidlaydi. U madaniy xilma-xillikni aks ettiruvchi va raqamli identifikatsiyani rivojlantirishga yordam beruvchi qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv o'quv muhitini yaratish muhimligini tan oladi.

3. Media va axborot savodxonligi: Media va axborot savodxonligi asoslari raqamli landshaftda harakat qilish uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun nazariy asos yaratadi. Ushbu ramkalar turli formatlarda ommaviy axborot vositalari va ma'lumotlarga kirish, baholash, tahlil qilish va yaratish qobiliyatini rivojlantiradi. Media va axborot savodxonligi nazariyalari talabalarni raqamli kontentni tanqidiy tekshirish, uning ijtimoiy-madaniy oqibatlarini tushunish va asoslangan qarorlar qabul qilishga o'rgatish muhimligini ta'kidlaydi.

4. Texnologik pedagogik kontent bilimlari (TPACK): TPACK tizimi texnologiya, pedagogika va mazmunli bilimlarning integratsiyasini o'rganadi. Raqamli texnologiyalar muayyan mavzuni o'qitish va o'rganishni qanday yaxshilashi mumkinligini tushunish muhimligini ta'kidlaydi. TPACK tizimi o'qituvchilarga ma'noli o'rganish tajribasini ishlab chiqishda yo'l-yo'riq ko'rsatadi, bunda raqamli vositalar intizomiy bilimlarni egallash va jalb qilishni qo'llab-quvvatlash uchun maqsadli ravishda birlashtiriladi[3, 4].

2-rasm. Axborot-ta'lim muhitida bakalavriat talabalarining raqamli madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslarini amaliy qo'llash usullari

Axborot-ta'lim muhitida bakalavriat talabalarining raqamli madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslarini amaliy qo'llash usullari:

1. Loyihaga asoslangan ta'lim: Loyiha asosida o'qitishni amalga oshirish talabalarga nazariy bilimlarni real dunyo stsenariyalarida qo'llash imkonini beradi. Talabalar multimedia taqdimotlarini yaratish yoki mobil ilovalarni ishlab chiqish kabi raqamli loyihalar ustida hamkorlikda ishlaydi. Bu usul muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash va raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rag'batlantiradi.

Afzalliklari: amaliy raqamli ko'nikmalarni rivojlantiradi, ijodkorlik va hamkorlikni rivojlantiradi va amaliy o'rganish tajribasini targ'ib qiladi.

Kamchiliklari: katta vaqt va resurslarni talab qilishi mumkin, guruh loyihalarida individual hissalarini baholash qiyin, guruh ishida tengsiz ishtirok etish ehtimoli.

2. Sifga teskari yondashuv: teskari sinfda talabalar darsga kelishdan oldin videolar yoki onlayn modullar kabi raqamli o'quv materiallari bilan shug'ullanishadi. Keyin darsdagi vaqt faol o'quv faoliyati, muhokamalar va amaliy mashqlarga ajratiladi. Bu yondashuv talabaga yo'naltirilgan ta'limni rag'batlantiradi, tanqidiy fikrlashni kuchaytiradi va o'z-o'zini boshqarishga yordam beradi.

Afzalliklari: Talabalarining faolligini rag'batlantiradi, individual o'rganish imkonini beradi, sinf muhokamalarida faol ishtirok etishni rag'batlantiradi.

Kamchiliklari: Uyda onlayn materiallarga kirish uchun ishonchli internet va raqamli vositalardan foydalanishni talab qiladi, darsdan oldingi ishlarni bajarish uchun talabalarining o'z-o'zini motivatsiyasi va

intizomiga tayanadi.

3. Gamifikatsiya: O'quv tajribalarida o'yin elementlarini qo'llash o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligini oshirishi mumkin. Raqamli o'yinga asoslangan o'quv platformalari yoki o'quv o'yin simulyatsiyalari tushunchalarni mustahkamlash, muammolarni hal qilishni rag'batlantirish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ishlatilishi mumkin.

Afzalliklari: Talabalarning motivatsiyasi va faolligini oshiradi, qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi, darhol fikr-mulohazalarni taqdim etadi.

Kamchiliklari: Tegishli o'yin resurslariga kirishni talab qiladi, o'yin elementlarini haqiqiy o'rganish maqsadlari bilan muvozanatlash qiyin bo'lishi mumkin.

4. Onlayn hamkorlikdagi loyihalar: Hamkorlikdagi onlayn loyihalar talabalarning umumiy raqamli platformada birgalikda ishlashi yoki vazifa yoki topshiriqni bajarish uchun hamkorlik vositalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu usul raqamli aloqa, jamoaviy ish va madaniyatlararo tushunishni rivojlantiradi.

Afzalliklari: Raqamli aloqa va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, global istiqbollarni va ko'p madaniyatli tushunishni targ'ib qiladi, asenkron hamkorlikni ta'minlaydi.

Kamchiliklari: Cheklangan yuzma-yuz muloqot, jadvallarni muvofiqlashtirish va teng ishtirokni ta'minlashdagi qiyinchiliklar, hamkorlik platformalarida texnologiya muammolari uchun potentsial.

5. Raqamli fuqarolik ta'limi: Raqamli fuqarolik bo'yicha aniq ko'rsatmalarni o'z ichiga olish talabalarga raqamli dunyoda o'z huquq va majburiyatlarini tushunishga yordam beradi. Bu axloqiy xulq-atvorni o'rgatish, texnologiyadan mas'uliyatli foydalanish, onlayn xavfsizlik, maxfiylikni himoya qilish va onlayn ma'lumotni tanqidiy baholashni o'z ichiga oladi.

Afzalliklari: Talabalarga raqamli muhitda xavfsiz va mas'uliyat bilan harakat qilish imkoniyatini beradi, axloqiy qarorlar qabul qilishni targ'ib qiladi, ijobiy raqamli mavjudlik va raqamli identifikatsiyani rivojlantiradi.

Kamchiliklari: Raqamli fuqarolik tushunchalari bilan texnik ko'nikmalarni o'qitishni muvozanatlash, doimiy rivojlanayotgan raqamli landshaftlardan kelib chiqadigan muammolar va muammolarni hal qilish[5].

Ushbu usullar orqali olingan natijalarning afzalliklari va kamchiliklari:

Afzalliklari:

- Raqamli savodxonlik va ravonlik yaxshilandi.
- Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini oshirdi.
- Talabalarning faolligi va motivatsiyasini oshirish.
- hamkorlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish.
- Mas'uliyatli va axloqiy raqamli xulq-atvorni targ'ib qilish.
- nazariy bilimlarni real sharoitlarda amaliy qo'llash.

Kamchiliklari:

- Texnologiya bilan bog'liq to'siqlar va tengsizliklar uchun potentsial.
- Murakkab va dinamik raqamli ko'nikmalarni baholashdagi qiyinchiliklar.
- mavjud resurslar va infratuzilmaga bog'liqlik.
- Raqamli vositalar bilan talabalarning turli darajadagi tayyorgarligi va qulayligi.
- Raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish bilan tarkib chuqurligini muvozanatlashda qiyinchiliklar.

Xulosa:

Axborot-ta'lim muhitida bakalavr talabalarida raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslarini amaliy qo'llash raqamli kompetensiyalarni, tanqidiy fikrlashni va mas'uliyatli raqamli fuqarolikni rivojlantirishda ko'plab afzalliklarni taqdim etadi. Biroq, texnologiyadan foydalanishning tengsizligi, baholashning murakkabligi va talabalarning tayyorgarligidagi o'zgarishlar kabi muammolarni hisobga olish kerak. Ushbu usullarni puxta o'ylab qo'llash, taraqqiyotni kuzatish va muammolarni hal qilish orqali o'qituvchilar bakalavr talabalarining raqamli madaniyatini samarali shakllantirib, ularga raqamli asrda rivojlanish imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Mamatov D.N, Bekchanova Sh.B, Sadiqova A.V, Xo'jaev A.A. LMS moodle tizimi va undan foydalanishni o'rganish. O'quv-uslubiy qo'llanma. – Tashkent, 2020 y. 90 b

Bekchonova Shoira Bazarbaevna. Ilmiy va raqamli madaniyat asosida raqamli savodxonlikni oshirish. Zamonaviy taraqqiyotda ilm-fan va madaniyatning o'rni. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya 15-son. 20.03.2022 209-213 b. Pleshakov, V. A. (2012). Human cybersocialization: from Homo Sapiens to Homo Cyberus. Moscow

Bekchonova Shoira Bazarbaevna. Masofaviy ta'limning raqamli transformatsiyasi. «Raqamli pedagogika: holati va rivojlanish istiqbollari» mavzusidagi Xalqaro miqyosida ilmiy-amaliy anjuman (10-dekabr, 2021-yil) – T.: TDP, 2021. 54-57 b.

Usmonov B.Sh., Kodirov M.K. Ta'lim 4.0 - raqamli transformatsiya omillari. Ilmiy axborotnoma pedagogika. 2022-yil, 6-son. 99-105 b

Yunusovich, A. V., Ahmedov, F., Norboyev, K., & Zakirov, F. (2022). Analysis of Experimental Research Results Focused on Improving Student Psychological Health. International Journal of Modern Education & Computer Science, 14(2).